

<https://doi.org/10.15407/ukrmova2021.01.075>

УДК 811.161.2

І.Р. ПРОЦИК, кандидат філологічних наук,
доцент, докторантка кафедри української мови,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
вул. Сковороди, 2, м. Київ, 04655, Україна
E-mail: iprotsky@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

ІВАН БОБЕРСЬКИЙ — ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ФУТБОЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛИЧИНІ

У статті проаналізовано футбольні терміни, які запропонував до вжитку в українському футбольному дискурсі відомий громадський діяч, основоположник національної тіловиховної і спортивної традиції Іван Боберський. Зосереджено увагу на засадничому підході Івана Боберського до опрацювання національної терміносистеми футболу — пошукові та творенні питомих відповідників до чужомовних назв на позначення спеціальних понять футбольної сфери. Подано сучасні аналоги до футбольних термінів початку ХХ ст., більшість із яких невідома широкому загалові сучасних прихильників футболу.

Ключові слова: футбольний дискурс, українська футбольна термінологія, Іван Боберський, питоми назви, чужомовні позики.

Копаний мяч* учить боронити і здобувати

Іван Боберський

Започатковувачем західноукраїнського спортивного дискурсу загалом і футбольного зокрема був Іван Боберський. Повернувшись на зламі ХІХ–ХХ ст. на батьківщину після завершення навчання на германістиці в університеті австрійського міста Грац і мандрів багатьма європейськими державами для ознайомлення з досвідом їхніх національних гімнастичних систем і вивчення нових методик фізичного виховання, він отримав посаду вчителя німецької мови та гімнастики в українській Академічній гімназії у Львові. Саме І. Боберський, який захопився в Європі ідеєю здорового

---

* У назвах видань та в цитатах із текстів першої половини ХХ ст. збережено тогочасний правопис.

способу життя та підтримання вітальних сил організму за допомогою занять руханкою та спортом, почав упроваджувати систему тіловиховних вправ у навчальний процес львівських гімназистів, зібрав для потреб школярів бібліотечку спеціальних видань англійською, німецькою, польською мовами з історії та методології фізичного виховання. Популяризаторська діяльність І. Боберського виявилася в активному поширенні серед юнацтва інформації про конечність руханки для здоров'я, поданні відомостей про різні види спорту, написанні перших українських підручників, присвячених різним видам спорту, серед яких і футболу — «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч» (Львів, 1906). Завдяки І. Боберському інформація про надзвичайно популярну в Англії наприкінці XIX ст. спортивну гру — футбол — швидко розповсюдилася серед української шкільної молоді.

У 1906 р. в Академічній гімназії, де працював І. Боберський, учні під натхненням керівництвом свого наставника створили перший український спортивний клуб — У.С.К. — Український спортовий кружок, що мав кілька футбольних команд (історики спорту стверджують, що в 1908/1909 навчальному році в «структурі У.С.К. діяло 7 секцій копаного м'яча» [6: 39]), найактивніші з-поміж яких (У.С.К. I, У.С.К. II, У.С.К. III) регулярно організовували внутрішньогімназійні та публічні футбольні матчі, а також пропагували копаний м'яч серед широкого загалу українців, виїжджаючи до інших міст та влаштовуючи там показові футбольні змагання, суддею яких зазвичай був І. Боберський. Згодом команди Українського спортового кружка брали участь у футбольних турнірах на рівні міста й держави, удосконалювали свою майстерність із авторитетними європейськими фахівцями. Зокрема, на спеціальне запрошення Івана Боберського з Праги приїхав член чеського футбольного клубу «Славія» В'ячеслав Льомоз і провів із гімназистами кілька занять із методики гри у футбол і низку спеціальних тренувань [5: 207].

Заснування Українського спортового кружка в Академічній гімназії стало поштовхом для створення українських спортивних клубів серед молоді інших навчальних закладів. Зокрема, У.С.К. «Дніпро» об'єднав українців, які навчалися в польських гімназіях Львова, У.С.К. «Сянова Чайка» — учнів Перемишльської української гімназії, У.С.К. «Поділля» — українців-гімназистів із Тернополя, У.С.К. «Січ» — учнів Стрийської гімназії (перелічені клуби засновано впродовж 1909—1911 рр.). Після закінчення навчання колишні гімназисти втрачали можливість виступати за свої учнівські команди. Саме тому за порадою І. Боберського його випускники, а згодом студенти Львівського університету та Львівської політехніки заснували 1911 р. спортивне товариство для українських студентів високих шкіл у Львові під назвою «Україна» [5: 211], яке потім «перемінилось в загальне змагове товариство» (РУ: 48) і було «найсильнішим українським спортовим клубом гри в копаного мяча» [7: 58].

Захопившись у Європі футболом, І. Боберський не лише активно популяризував цей вид спорту серед земляків, виголошуючи в різних міс-

тах Галичини доповіді про нову для українців спортивну дисципліну та її основні правила, даючи поштовх до створення численних спортивних організацій і клубів, піклуючись про придбання землі під великий спортивний майдан для української громади у Львові, а й ґрунтовно опрацьовував українську футбольну термінологію. Як і більшість тодішніх інтелектуалів, він розумів потребу створення термінів на національному ґрунті, аби назви нових спеціальних понять були зрозумілі широкому загалові, легко сприймалися і засвоювалися. Саме І. Боберський запропонував дуже вдалий український варіант назви гри у футбол — *копаний м'яч*. Англійську номінацію гри перекладали й інші європейські народи, творячи терміни-кальки, як наприклад, *Fussball* — у німецькій мові, *pilka nożna* — у польській, що буквально означало 'ножний м'яч', чи *kopana*, як у чеській мові. В Україні на початку ХХ ст. використовували чужомовну назву футболу *Association Football*, скальковану з чеської номінацію *kopana* (ці найменування запровадив один із засновників українського гімнастичного товариства «Сокіл» Володимир Лаврівський, опублікувавши в 1900 р. український переклад футбольних правил — «Копана (Association Football)», зроблений із чеського видання) і гібридний термін *союзняк* (ця назва походить від найменування Англійського футбольного союзу, який 1863 р. затвердив правила гри у футбол (лексему утворено морфологічним способом від стрижневого слова *союз* за допомогою власне українського суфікса *-ак*)). І. Боберському вдалося не лише створити питомий термін з українських мовних засобів, а й передати в новоствореній назві динаміку самої гри в футбол за допомогою використаного в найменуванні дієприкметника *копаний* — форми дієслова *копати*. Запропонувавши систему футбольних номінацій, він апробував її у виданій 1906 р. третій частині свого підручника «Забави і гри рухові», що мала назву «Копаний мяч». Як писав у спогаді «Читаю і згадую» однодумець Івана Боберського, колишній його учень, а згодом приятель і послідовник Степан Гайдучок, який продовжував утверджувати серед українців тіловиховні й спортивні традиції, які започаткував його наставник: «Треба знати, що проф. Боберський мав велику прихильність винаходити власні вислови на чужинні. (Цілком доцільне, бо послуговуватися чужими словами свідчить про убожество рідної мови)» [1: 5]. Степан Гайдучок підкреслював саме аспект захопливого творення національних відповідників до чужомовних термінів, яке полюбляв І. Боберський і яке йому, безсумнівно, вдавалося. Іван Боберський був добре обізнаний із системою понять футболу та знав кілька чужих мов, аби зіставити терміни, які в них функціювали, й проаналізувати, наскільки вдалими вони були та відповідали позначуванним поняттям, щоб на основі цього запропонувати власний термін із питомих ресурсів української мови. В особі І. Боберського маємо феноменальне й рідкісне сполучення глибокого і вдумливого філолога й знавця спортивних дисциплін, зокрема футболу, термінологію яких він опрацьовував, що є ідеальним поєднанням для термінотворчої роботи. У термінознавчій праці завжди акцентують увагу

на необхідності тісної співпраці фахівців і філологів для створення вдалої та адекватної системи термінів тієї чи тієї сфери знань. І. Боберський сам був досконалим утіленням і зразком поєднання таких рис. Як писав громадський діяч, правник і журналіст Теодор Данилів, «Боберський [...] був [...] спеціалістом у творенні термінів руханково-спортивного життя» [2: 21], de-facto — творцем української спортивної термінології.

Метою статті є опис українських назв на позначення спеціальних футбольних понять, які використав Іван Боберський у підручнику з футболу «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч» (Львів, 1906). Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки завдань: 1) укласти реєстр футбольних термінів, які вжито в першому українському підручнику з футболу; 2) простежити генезу футбольних назв, які використав у своєму посібнику І. Боберський; 3) подати тлумачення спеціальних футбольних назв; 4) зіставити футбольну лексику, вживану в галицькому футбольному дискурсі початку ХХ ст., із сучасними футбольними термінами.

Більшість із використаних у підручнику Івана Боберського футбольних термінів він сам і запропонував для широкого вжитку, перекладаючи назви спеціальних понять футболу, які функціювали в різних європейських мовах:

назви футбольної гри: *harpastum* — ‘давня гра античних народів, що була прототипом футболу’ «Вже Римляне підбивали *Harpastum*, повний мяч ногами, щоби здобути поле противника» (КМ: 5) та найменування, якими в новітні часи стали називати цю гру на Туманному Альбіоні — ***football*** «В Англії, країні спорту і рухових розривок, належать до наймильшого спорту Cricket, Lawn-Tennis, *Football*», «Поza школами *Football* не ширив ся» (КМ: 5), «[...] видно, як сильно закоренив ся в Британії *Football*» (КМ: 6), ***Association Football*** — ‘гра за правилами, які затвердив Англійський футбольний союз’ «Щоби завести одноцільні правила і уможливити змагання публичні поодиноких клубів а через те розповсюдити гру, завязав ся 1863 р. союз Football Association і сей ухвалив правила для гри, при котрій мяч копає ся лише ногами. Від сего союзу називаємо гру *Association Football*» (КМ: 5), запозичення з англійської — ***футбаль*** «Головною точкою сезону для *Футбалу* в місяцю лютім, марті, цвѣтні є змагання дружин, що заступають краї Англію, Валію, Ірландію і Шкоцію» (КМ: 6), «В німецьких містах дали англійські переселенці почин до плекання *Футбалу*» (КМ: 6), а також питомі та гібридні терміни — ***гра*** — ‘футбол’ «З Англії розширила ся *гра* у всі части сьвіта, де поселили ся Англійці» (КМ: 6), «В Австрії зачала займатися *грою* Прага в 1885 р., Відень 1893 р., Будапешт 1897 р.» (КМ: 6), ***копаний мяч*** «*Копаний мяч* є грою, при котрій треба багато бігати, длятого надає ся лише на холодні пори року, у нас на осінь і весну» (КМ: 6), «*Копаний мяч* є забавою для людей здорових [...]» (КМ: 15), ***копаний*** — ‘футбол’ «“*Копаний*” представляє ся нині яко гра, що вимагає не лише вправи в мячованю, але також сприту, щоби подавати собі мяч між собою і не дати собі его противни-

кам відбити» (КМ: 16), *gru Association Football* «На континенті переняли клуби правила *gru Association Football* — “копаний мяч”» (КМ: 6); із термінів на позначення футбольної гри, які вживав І. Боберський, найфункційнішою стала власне українська назва **копаний м'яч**, яку в кінці 30-х рр. у Галичині вживали безальтернативно;

найважливіші засади футболу окреслено питомими термінами **правила** [футболу] «[...] щоби зобов'язати всіх членів до одностайних *правил*» (КМ: 6), «На образках [...] можна се *правило* яснійше зрозуміти» (КМ: 27), **правила до гри** «В Галичині вийшли слідуєчі *правила до гри Association Football*: Копана після Осипа Кленки зладив В. Лаврівський, Львів 1900, 18 ст. [...]» (КМ: 7) та гібридним найменуванням — **правила** [футболу] **англійської Асоціації** «Автор сего опису взяв за підстави *правила уложені англійскою Асоціацією*, а прийняті німецькими клубами» (КМ: 6); як і в кожній командній грі, у футболі оперують поняттями плану дій та засобів їх реалізації, що в термінології відображено запозиченими з грецької мови назвами — **стратегія** «[...] спосіб їх переведення, сказатиб, *стратегія*, вимагає великої вправи, притомности духа і сполуки всіх гравців» (КМ: 6) і **тактика** «Описуючи *тактику*, черпав з власного досвіду [...]» (КМ: 6), «[...] *тактика* залежить від сили гравців та що над нею треба все думати» (КМ: 21);

назви гравців у футбол, об'єднань футболістів, а також назви інших осіб, безпосередньо причетних до футболу: з-поміж найменувань родового поняття — ‘людина, яка грає у футбол’ І. Боберський запропонував питомі назви: **гравець** «Крім них повстали союзи, що лучать *гравців*, котрі з гри роблять ремесло і живуть зі вступів, плачених видцями» (КМ: 6), **копун** — ‘гравець, який копає м'яч’, **заводовець** — ‘футболіст-професіонал’ (найвірогідніше, термін є калькою польської назви *zawodnik*) «Після обчислення за 1905 рік має Англія кругло 45.000 *копунів*, що належать до 15.000 клубів, з того 8.000 *заводовців*» (КМ: 6);

у групі назв **футболістів за функціями, які вони виконують на полі**, а також ланок, у які гравці об'єднані під час виконання відповідних завдань під час матчу, подано такі власне українські номінації: **нападач** — ‘нападник’, **чільник** — ‘центральний нападник’, **правий злучник** — ‘правий півсередній нападник’, **правий крайник** — ‘правий фланговий нападник’ «В середині стоїть головний *нападач*: “чільник”; на право від него внутрішній *нападач*: “правий злучник” і правий, криловий *нападач*: “правий крайник”» (КМ: 17–18), **лівий злучник** — ‘лівий півсередній нападник’, **лівий крайник** — ‘лівий фланговий нападник’ «По лівім боці від чільника стає лівий, внутрішній *нападач*: “лівий злучник” і лівий, криловий *нападач*: “лівий крайник”» (КМ: 18), **воротар** «[...] до борби призначили лише п'ятьох гравців яко “нападачів”, а до оборони “воротаря” і других п'ятьох людей, та кожному гравчеви дали місце, якого не сьмів змінити» (КМ: 16), «В воротах стоїть “воротар”» (КП: 18), «Заложники є підпорою *воротаря*» (КП: 22), **помічник** — ‘півзахисник’ «В другім ряді стають “помічники” [...]» (КМ: 18), «*Помічники* помагають нападачам в

напад і тримають ся звичайно 15 м. за ними» (КМ: 18), «*Помічники* мають незвичайно трудні обов'язки, бо помагають в нападі і в обороні» (КМ: 22), *середний помічник, осередник* — 'центральний півзахисник' «В середині ряду помічників стоїть грач, що творить осередок цілої дружини, *середний помічник*: “осередник”» (КМ: 18), *середовик* — 'центральний півзахисник' «*Середовик* бере на себе ворожого чільника» (КМ: 21), *лівий помічник* — 'лівий півзахисник', *правий помічник* — 'правий півзахисник' «По его боках знаходять ся “лівий помічник” і “правий помічник”» (КМ: 18), *бічний, бічний помічник* — 'бічний півзахисник' «*Бічники (бічні помічники)* беруть на себе ворожих крайників» (КМ: 21), *залога воріт* — 'захист' «Коли зайде потреба, подають ся в зад, щоби помагати в обороні воріт третьому рядови, що творить *залогу воріт*» (КМ: 18), *оборона воріт* — 'захист' «Прецінь там з заду суть помічники і заложники, що творять *оборону воріт*» (КМ: 20), *заложник* — 'захисник' «*Заложники* стягають ся при обороні гряди до середини, проте займають ся злучниками» (КМ: 21), *лівий заложник* — 'лівий захисник', *правий заложник* — 'правий захисник' «Єму по боках стоять “заложник лівий” і “заложник правий”» (КМ: 18), *ліве крило* — 'гравці на лівому фланзі', *праве крило* — 'гравці на правому фланзі' «Як *ліве крило* грає, то *праве* слідить гру і тримає ся в відповідній віддали, щоби придати ся до комбінації своїх другів і відворотно» (КМ: 19); назвою, що окреслює вміння футболіста швидко бігти по полю з м'ячем, не втрачаючи його, коли доводиться обходити суперника, є лексема *дробун* — 'той, хто добре дриблінгує' «Коли противник є добрим *дробуном* і годі єму відобрати мяч, то помічник старає ся віддрулити крайника від мяча [...]» (КМ: 21);

назви інших учасників футбольного матчу теж питомі за походженням слова: *судия* — 'суддя' «В таких разях волить однак *судия* бути острим, чим поблажливим» (КМ: 15), «*Судия* наглядає, чи правильно відбуває ся закоп, вмет, наріжняк, грядяк, копняк, чи грач не є відсторонь, як орудує воротар, а як грачі мячем, як заховують ся грачі підчас гри зглядом себе» (КМ: 33), *підсудний* — 'боковий суддя' «Оден *судия* наглядає, чи гра іде після правил, а два *підсудні* пильнують границь грища» (КМ: 16), «Два *підсудні* мають находити ся при границях, давати хоруговкою знак, коли мяч вийшов з грища і сказати, котра сторона має право до вмету, наріжняка або грядяка» (КМ: 33), *сусід* — 'одноклубник, гравець тієї самої команди' «Оден з *сусідів* старає ся припасти до мяча скорше як найблизший противник [...]» (КМ: 18), *видець* — 'глядач' «Крім них повстали союзи, що лучать грачів, котрі з гри роблять ремесло і живють зі вступів, плачених *видцями*» (КМ: 6);

серед **назв об'єднань футболістів** є питомі й запозичені номінації: *дружина* — 'команда' «Англійські *дружини* їдуть в столиці європейських держав і міряють ся з *дружинами* континентів» (КМ: 6), «Грачі поділені на дві *дружини* по 11 людей» (КП: 16), *клуб* — 'клуб' «*Клуби* яко заступники [представники] міст, округів, шкіл, університетів відбувають з собою змаганя» (КМ: 6); якщо порівняти систему назв, які вживав Іван

Боберський, із термінолексемами на позначення тих самих футбольних понять, які використав Володимир Лаврівський у виданих 1900 р. правилах гри «Копана», видно, що кількість власне українських номінацій є домінантною, наприклад, *воротар* — замість *брамкар* (у перекладі В. Лаврівського функціює, щоправда, й термін *воротар*), *помічник* — замість варваризма *halfbac*, *нападач* — замість варваризма *forward* (В. Лаврівський уживав і термін *черговий*), тобто акцент на пошук національних термінів, які б відповідали духові української мови, в І. Боберського був незаперечний;

у групі назв **футбольного поєдинку та його частин** також ужито виключно питомих найменувань: *грайка* — ‘матч’ «[...] заховати свіжі сили на протяз цілої одної *грайки*, що триває 90 минут» (КМ: 15), «Одна *грайка* триває два рази по 45 минут [...]» (КМ: 23), *змаганя* — ‘матч’ «При рішаючим *змаганю* о “англійську чашу” було 101.000 видців [...]» (КМ: 6), «В столицях відбувають ся *змаганя* дружин ріжних країв і народностей» (КМ: 6), *перерва* — ‘пауза між двома таймами матчу, після 45 хвилин зіграного часу’ «Пятимінутову *перерву* не вчисляє ся до того» (КМ: 23), «Дружини змінюють становиска лише оден раз, по *перерві*» (КМ: 24), *непередвиджена перерва* — ‘непередбачена зупинка гри під час матчу’ «Судия має гру о тільки продовжити, кілько часу стратило ся на якусь *непередвиджену перерву*» (КМ: 33);

назви футбольного поля, його частин і розмітки — це також питоми номінації, утворені чи то семантичним, чи то морфологічним способом: *грище* — ‘футбольне поле’, *побочина* — ‘бокова лінія’, *роги* — ‘кути футбольного поля’, *половина* — ‘половина футбольного поля’, *хоруговка* — ‘прапорець’ «На всіх чотирох *рогах* того прямокутника а також на половині обох *побочин* стоять півтораметрові *хоруговки*, що показують обвід *грища* і *єго половину*» (КМ: 7), *поперечина* — ‘лінія воріт’, *поперечка через половину* — ‘центральна лінія’ «*Побочини, поперечини* а також *поперечку через половину* витягає ся розпущеним вапном» (КМ: 7), *точка* — ‘центр поля’ «Середину тої поперечки означаєсь *точкою*» (КМ: 7), *круг* — ‘центральне коло’ «Наоколо точки зачеркує ся *круг* лучем девятиметровим» (КМ: 7), *гряда* — ‘воротарська площа’, *приворотє* — ‘штрафна площа’ «Перед воротами лежить “*гряда*” і “*приворотє*”» (КМ: 7), «Промахи проти 8. уступу карає ся инакше за *приворотєм*, а инакше в *приворотю*, де борба стає заїлою, бо ходить о ворота» (КМ: 34), *займа* — ‘одинадцятиметрова позначка’ «На 11 метрів перед серединою воріт назначає ся точку “*займу*”, звідки виконує ся карний коп» (КМ: 9), *крило* — ‘фланг’ «Мяч переходить з *крила* на *крило*» (КМ: 14), *границі грища* — ‘межі поля’ «Оден судия наглядає, чи гра іде після правил, а два підсудні пильнують *границь грища*» (КМ: 16), *граніця* — ‘межі’ «[...] мяч вийде за *граніцю*» (КМ: 33), *кут грища* — ‘кут поля’ «Повинен однак уважати, щоби в розпалі не забіг з мячем в *кут грища*, бо відтам не можна ані вигідно скрутити перед *грядю*, щоби бити в ворота, ані також не є вигідно подати мяч в бік, другим нападачам» (КМ: 19);

у групі назв футбольного інвентарю та спорядження — одягу, взуття домінують питомі найменування, а запозичення є поодинокими: *ворота*, *бальок* (нім. Valken — балка) — ‘стійки і поперечка воріт’ «По середині обох поперечин стоять *ворота* зладжені з *бальків*» (КМ: 7), *жердка* — ‘стійка воріт’ «[...] поставити з двох *жердок* *ворота* і бити до них» (КМ: 14), *сітка* — ‘сітка воріт’ «До воріт причеплене є знадвору шатро з шнуркової *сітки*, щоби мяч, перелітаючи *ворота*, застряг в ній» (КМ: 7), *одвірок воріт* — ‘стійка воріт’, *хоруговка* — ‘прапорець’ «Коли відскочить від *одвіроків* *воріт*, відобе ся від *хоруговок*, [...], але скочить на грище, то зістає дальше в грі [...]» (КМ: 24), *горішний одвірок* — ‘поперечина’ «А бе в *ворота*, а мяч одскакує від *горішного одвірка* на грище» (КМ: 31), *мяч* — ‘м’яч’ «Обвід *мяча* повинен виносити 68–71 см» (КМ: 9), «*Мяч* [...] є се куля, котрою має ся здобути *ворота*» (КМ: 18), *число 5* — ‘величина, розмір футбольного м’яча’ «Замовляти треба величину Ч. 5» (КМ: 11), *шнуровані черевіки* — ‘футбольні бутси’ «Найважнійші є *шнуровані черевіки*. Їх підшви і запятки заосмотрені скіряними ковбками або поперечними поріжками 1¼ см. високими, щоби грач міг безпечно бічи і копаючи мяч не ховзати ся» (КП: 11), *доколінні панчохи* — ‘гетри’, *короткі штани* — ‘шорти’, *сорочка* — ‘футболка’ «До *черевіків* приходять *доколінні панчохи*, *штани* так *короткі*, що лишають коліно наге, і вовняна *сорочка*» (КМ: 11), *краска сорочки і штанів* — ‘колір форми’ «*Краску сорочки і штанів* мають всі грачі одної дружини таку саму» (КМ: 11), *краска клубу* — ‘барви клубу’ «Кождий *клуб* копунів вибирає собі свою *краску*» (КМ: 11). На позначення деяких понять Іван Боберський запропонував кілька синонімів, один із яких згодом повинен був отримати статус терміна. Особливо відрадно, що він подав національні терміни там, де у виданні футбольних правил Володимира Лаврівського ще були чужомовні слова. Зокрема послідовно вживає власне українські назви: *м’яч* — замість запозичень *бальон* і *півка* (хоча В. Лаврівський паралельно використовує й питому лексему *опука*), *ворота* — замість *брамка*, *горішний одвірок* — замість скалькованого з польської слова *листовка* (*listwa, listewka*) — *лиштва*, у значенні ‘поперечка воріт’, як це слово використовує В. Лаврівський;

у найбільшій за наповнюваністю групі назв футбольних дій переважають власне українські найменування з невеликим вкрапленням чужомовних запозичень: *гнати мяч ногами* — ‘копати м’яч ногами під час бігу’, *не дотикатися мяча раменем* — ‘не торкатися м’яча руками’, *не придержувати противника руками* — ‘не затримувати суперниками руками’ «[...] *мяч* *жене* ся лише *ногами*, *діткнути* ся его *раменем* не вільно, а також не вільно *придержувати* *противника* *руками*» (КМ: 5), *мяч копає ся ногами* — ‘м’яч копають ногами’ «[...] *правила* для гри, при котрій *мяч копає* ся лише *ногами*» (КМ: 5), *копати* «Добрий грач мусить уміти так *копати*, щоби мяч в тім напрямі ішов і там падав, де гра вимагає» (КМ: 11), *докопувати собі мяч* [стоячи в колесі] — ‘перепасовувати один одному м’яч, стоячи в колі’ «[...] перед початком гри скорочували собі час так, що станули в колесі і *докопували* собі *мяч* спершу ногами. потім

коліном а на кінці головою, а м'яч ані разу не діткнув землі» (КМ: 12), **копати м'яч кінцем чобота / підбитєм / бічним краєм / досередним краєм / зап'ятком** — ‘копати м'яч носакком черевика / підйомом / зовнішнім боком / внутрішнім боком / зап'ятком’ «*М'яч копає ся кінцем чобота, підбитєм, бічним або досередним краєм, зап'ятком*» (КМ: 12), **відбивати м'яча** «Дуже часто не *відбиває ся м'яча* відразу з воздуха, а доперва тогди, коли він упав на землю і вже має підскочити в гору» (КМ: 12), **затримати м'яч** — ‘зупинити м'яч’ «Хто хоче *м'яч*, що власне злетів на землю і має в гору підскочити, *затримати*, надставляє з гори підошву і притисне его нею до землі» (КМ: 13), **дробити м'яч** — ‘бігти з м'ячем, копаючи його під час бігу, дриблінгувати’ «Хто жене *м'яч* сам, той “*дробить*”, с. зн. копає м'яч підчас бігу на два-три кроки перед себе, біжить і копає знов то лівою то правою, то кінцями то краями ніг» (КМ: 13), **бити, приймати** — ‘приймати’ «при подаваню треба низько *бити*, не високо, бо тогди лекше *приймати*» (КМ: 13), **бити м'яч ногами / грудьми / плечима / хребтом / головою** «Грачі *бють м'яч* не лише *ногами*, але також цілим тілом: *грудьми, плечима, хребтом, головою*» (КМ: 14), **бити до воріт** «[...] поставити з двох жердок *ворота* і *бити до них*» (КМ: 14), **бити м'ячем в ворота** «[...] чільником, котрий може найліпше *бити м'ячем в ворота*» (КМ: 20), **копати м'яч, бити м'яч, дробити м'яч** — ‘дриблінгувати’, **подавати м'яч, приймати м'яч** — ‘приймати м'яч’, **відбити м'яч противникови** — ‘відібрати м'яч у суперника’ «Однак не досить *м'яч* добре *копати* (луком), *бити* (просто), *дробити*, *подавати* і *приймати*, треба також уміти *відбити* его *противникови*» (КМ: 14), **відтягнути м'яч якби гачком** — ‘перехопити м'яч, зачепивши його ногою, наче гачком’ «[...] *відтягнути м'яч* спокійно ногою *якби гачком*» (КМ: 14), **пустити м'яч** — ‘втратити м'яч’ «Не вільно ніколи копнути другого нарочно в ногу, щоби *пустив м'яч*» (КМ: 14), **гнати** — ‘швидко бігти’, **забігати дорогу противникови** — ‘заступати дорогу суперникові, біжучи перед ним’ «Треба сильно *гнати* та *забігати дорогу*, щоби *противник* спиняв ся в бігу» (КМ: 14), **перехопити м'яч** «[...] подає звичайно *м'яч* дальше, а оден з наших товаришів повинен его *перехопити*» (КМ: 14), **дошкулювати грачеви** — ‘дошкуляти, заважати, перешкоджати гравцеві’ «Один *дошкулює грачеви*, другий *перехоплює м'яч*» (КМ: 14), **тримати рамена при туловищи** — ‘тримати руки коло тулуба’ «Повинен проте *тримати рамена при туловищи*» (КМ: 15), **ударяти м'яч рукою** — ‘вдаряти м'яч рукою’, **бити в ворота** — ‘бити у ворота’ «Деякі грачі *ударяють м'яч* з гори *рукою* нарочно, щоби його певнійше перед ногами умістити і лекше *бити в ворота*» (КМ: 15), **нарочно підставити ногу** — ‘навмисне підставити ногу’, **нарочно уживати рук** — ‘навмисне зіграти рукою’ «[...] коли грач *нарочно підставив ногу* і *уживав рук*, а коли сталося се ненароком» (КМ: 15), **боронити воріт** — ‘захищати ворота’ «[...] оден грач *боронив воріт* і він оден мав право *уживати до гри рук*» (КМ: 16), **здобути ворота** — ‘здобути гол’ «[...] старав ся бути першим при м'ячу та особисто *здобути ворота*» (КМ: 16), «Задачею п'ятьох нападачів є *здобути ворота* противника» (КМ: 21), **копати ногами м'яч** — ‘копати м'яч ногами’, **відбивати**

раменами — ‘відбивати м’яч руками’, **метати руками** — ‘кидати м’яч руками’ «Він має право *мяч копати ногами* і в обсягу своєї половини *відбивати раменами* і *метати руками*» (КМ: 18), **ловити і метати мяч руками** — ‘ловити та кидати м’яч руками’ «Лише воротареві вільно *ловити і метати мяч руками*, але не вільно з ним іти» (КМ: 23), **відмітувати мяч** — ‘відкидати м’яч’, **відкопувати мяч** — ‘відбивати м’яч’ «*Відмітуючи і відкопуючи мяч*, повинен се робити ід побочинам, до своїх крайників [...]» (КМ: 23), **не опускаати воріт** — ‘не покидати, не залишати воріт’ «*Не повинен ніколи опускаати воріт* [...]» (КМ: 23), **середкувати мяч** — ‘подавати м’яч до середини’ «Найліпше добічи до висоти займи і *середкувати* (подати до середини) *мяч* другим нападачам [...]» (КМ: 19), **обминути противника** — ‘обійти суперника’ «[...] скоро лише який *противник* заступить ему дорогу, старає ся его *обминути*» (КМ: 20), **виминути** [противника] — ‘обминути суперника’ «Хотяй его *вимине*, то все спізнить ся [...]» (КМ: 20), **відкопнути мяч назад** — ‘відбити, відпасувати м’яч назад’ «Они будуть старали ся *мяч відкопнути назад* до своїх нападачів, що стоять на переді» (КМ: 20), **стратити мяч** — ‘втратити м’яч’ «[...] нападачі, *стративши* мяч, мають вертати [...]» (КМ: 20), **цофнути ся** (від нім. *zurückgehen* — йти назад, відступати, запозичено за польським посередництвом *sofać się*) — ‘відходити назад, повертатися’ «[...] найбільше в зад до оборони гряди можуть *цофнути ся* оба злучники [...]» (КМ: 20), **гнати мяч перед собою** — ‘вести м’яч перед собою’ «[...] правий крайник *жене мяч перед собою*» (КМ: 21), **переняти мяч** — ‘перехопити м’яч’ «Тогди тримає ся наш лівий помічник в бігу все его лівого боку, щоби *переняти мяч* [...]» (КМ: 21), **віддрулити** — ‘відштовхнути, відтіснити’ «Коли противник є добрим дробуном і годі ему відобрати мяч, то помічник старає ся *віддрулити* крайника від мяча [...]» (КМ: 21), **друляти** — ‘відштовхувати, відтіснити’ «Воротаря не вільно на гряді *друляти*» (КМ: 32), **подрулиту** — ‘відштовхнути’ «Вільно противника *подрулиту*, не належить однак робити се брутально» (КМ: 32), **набігати** — ‘наздоганяти, переслідувати’ «[...] коли помічник його крила *набігає* ворожого крайника» (КМ: 23), **витягнути жереб** — ‘кинути жереб’ «Дружина, що *вितягне жереб*, вибирає собі закоп або грище» (КМ: 23), **закопувати** — ‘пробивати перший удар із центра поля’ «По здобутю воріт *закопує* побита дружина [...]» (КМ: 24), **вигравати** «*Виграє* тота дружина, що в 90 мінутах більше число воріт здобуде» (КМ: 24), **ввести / вводити мяч в гру** «Гра тогди уриває ся, грачі стають, *мяч* треба назад *ввести в гру*» (КМ: 24), «[...] кличе назву тої сторони, котра *вводить мяч в гру*» (КМ: 24), **вийти з гри, впровадженє мяча** — ‘уведення м’яча в гру’ «Є три способи, як *мяч* може *вийти з гри*, а після того і три правила на его *впровадженє*» (КМ: 24), **вкидати мяч руками** — ‘вкидати м’яч руками з-за меж поля’ «*Мяч*, що перейшов через побочину, *вкидує руками* тота сторона, що не діткнула ся его на кінци» (КМ: 24), **вмітувати / метати без розбігу на грище** — ‘вкидати м’яч без розбігу на поле’ «Також нема припису, хто має *вмітувати*» (КМ: 24), «Звернувши ся лицем до грища, підносить мяч понад голову в обох руках

і мече єго без розбігу на грище в яким будь напрямі» (КМ: 24), **підставляти ногу, копати, штовхати, притримувати, сунути руками** — ‘відпихати руками’ «Грач не сьміє а) підставляти противникови ногу, б) копати єго, в) штовхати, г) притримувати або г) сунути руками» (КМ: 32), **упімнути грача** — ‘попередити гравця, дати гравцеві попередження’ «Грача, що заховує ся неприлично, має судия упімнути» (КМ: 33), **виключити грача з гри** — ‘вилучити гравця з поля’ «Наколи грач в друге подібно провинить ся, або брутально поводить ся, то судия має право винного без попередної перестороги з гри виключити» (КМ: 33), **переривати гру** — ‘зупиняти гру’, **замкнути гру** — ‘завершити гру’ «Він може гру переривати, наколи уважає се за потрібне, а також цілком замкнути, з причини, що стемніло ся на дворі, або вмшали ся в гру видці або з іншої притоки» (КМ: 33), **зголошувати кривду у судії** — ‘повідомляти судді про порушення правил’, **підносити руку** — ‘сигналізувати про порушення’ «Грач може якусь кривду в той спосіб у судії зголошувати, що підносить руку, але грає дальше» (КМ: 33), **дати знак свиставкою** — ‘свистіти (про суддю)’, **заряджувати кару** — ‘виносити покарання’ «Коли судия дасть знак свиставкою, грачі затримують ся, а судия на підставі того, що сам видів, заряджує кару» (КМ: 33–34), **поповнити промах** — ‘порушити правила’ «Оден з грачів покривдженої дружини виконує копняк на тім місци, де промах поповнено» (КМ: 34), **метати мяч на землю в тім місци, де гра перестала** — ‘спірний м’яч — вкидання м’яча на землю в тому місці, де гра зупинилася’ «Наколи з якоїсь причини гра урве ся, хотяй мяч не вийшов з гри, то продовжує ся она в сей спосіб, що судия бере мяч в руки і мече єго на землю в тім місци, де гра перестала» (КМ: 36);

у групі назв ігрових моментів і порушень правил запозичення є поодинокими з-поміж власне українських номінацій футбольних понять: **комбінація** (від лат. combinatio — поєднання) — ‘атака’ «[...] комбінація в гри» (КМ: 11), «Оба злучники і чільник є душею комбінації» (КМ: 20), **подаване мяча** — ‘пас м’ячем’ «Великої вправи вимагає подаване мяча підчас бігу скосом вперед» (КМ: 13), **подача** — ‘пас’ «Тяжко йде подача лівою ногою [...]» (КМ: 13), «Відбій і подача мяча до своїх нападачів є головним обовязком помічників» (КМ: 22), **відбій [м’яча] головою** — ‘відбивання м’яча головою’ «Відбій головою виконує ся горішною частию чола, де зачинає ся волосє» (КМ: 14), **браня високих мячів** — ‘підхоплювання високих ударів’ «Уживає ся єго досить часто до браня високих мячів» (КМ: 14), **відбиття мяча** — ‘відбивання м’яча’ «[...] до відбиття мяча потрібно сполуки двох людей» (КМ: 9), **друляне противника** — ‘відштовхування суперника, відтіснення його від м’яча за допомогою плечей чи бедер’ «Послідним средством є друляне противника» (КМ: 14), «[...] правила дозволяють друляне [...]» (КМ: 21), **кара** — ‘покарання’ «Нарочне підставляне ноги, щоби противник упав, нарочне простоване рамен в бік, щоби єго як поручем затримати, стягає на грача кару» (КМ: 14), **копанє** — ‘копання’, **бите** — ‘пробивання’, **дробленє** — ‘дриблінг’, **подаване** — ‘пас’ «[...] вправляти головою в бігу і ході, а відтак в копаню, битю, дробленю і

подаванню» (КМ: 15), *опанованє мяча* — ‘техніка володіння м’ячем’ «Се веде до звинности, рухливости і *опанованя мяча*» (КМ: 15), *свист судії* — ‘сигнал свистка судді’ «По *свистї судії* закопує чільник мяч легенько скосом в ліво або в право [...]» (КМ: 18), «[...] коп виконує ся на *свист судії*» (КМ: 34), *карність* — ‘дисципліна’ «[...] мало хто знає, що то є порядок і *карність* та до чого они служать» (КМ: 19), *становище* — ‘позиція на полі’ «Чільник повинен однак пильнувати також своїх грачів, щоби каждый був на своїм *становищи*» (КМ: 20), *становиско* — ‘позиція’ «В перебігає зі *становиска* 1 на *становиско* 2» (КМ: 28), *місце* — ‘позиція на полі’ «[...] кождому грачеви дали *місце*, якого не сьмів змінати» (КМ: 16), *уставка* — ‘позиція, розташування гравців на полі’ «Впрочім *уставка* довільна» (КМ: 24), «Примір на *уставку* грачів при наріжнику» (КМ: 25), *устава* — ‘позиція, розташування’ «*Устава* грачів довільна» (КМ: 35), *напад* — ‘атака’, *відсторонь* — ‘поза грою’ «При *нападї* на гряду повинні нападачі уважати, щоби не бути “*відсторонь*”, бо тогди не мають права бити в ворота» (КМ: 21), «[...] противник, що має перед собою лише воротаря, є “*відсторонь*” і не може бити» (КМ: 22), «*Відсторонь* є лише той, хто не мав між собою а чужою поперечиною трех противників в хвили. коли его товариш від ворожої поперечини дальше стоячий копав мяч або вмїтував мяч в гру» (КМ: 32), *оборона* — ‘захист, оборона’ «Трем помічникам, двом заложникам і воротареви припадає *оборона* своєї гряди» (КМ: 21), *страта мяча* — ‘втрата м’яча’, *перейма мяча* — ‘відбирання м’яча’ «[...] ворожі нападачі по *стратї* мяча мусять вертати в противну сторону, то середовик тримає ся тепер уже правого боку ворожого чільника, щоби перешкодити єму *перейму мяча*» (КМ: 22), “*дома*” — ‘м’яч у грі’, “*на дворї*” — ‘м’яч за межами поля’ «[...] зістає дальше в грі: “*дома*”. Мяч, що цілий перейшов через побочину або поперечину землю або воздухом поза грище, є “*на дворї*”» (КМ: 24), *приним мяча* — ‘приймання м’яча’ «Якоїсь особливої уставки грачів для *приниму* вкиданого мяча нема» (КМ: 24), *вмет мяча* — ‘вкидання м’яча’ «*Вметом мяча* не можна здобути гряди» (КМ: 24), *зміна* — ‘заміна’ «Воротаря можна підчас гри змінити, треба однак передше зголосити *зміну* у судії» (КМ: 32), *провина против правил* — ‘порушення правил’ «Всяку *провину против правил* карає ся» (КМ: 33), *промах против правил* — ‘порушення правил’ «Він повинен найменший *промах против правил* карати, але лише се, що сам бачив» (КМ: 33), *брутальна гра* — ‘гра з грубими порушеннями правил’, *неприлично поведєне грача* — ‘гра з порушенням правил’ «Если на підсудних вибрано безсторонних людей, то они мають право звертати увагу судії на *брутальну гру* і *неприлично поведєне грача*» (КМ: 33);

група **назв ударів** також демонструє використання лише питомих найменувань: *коп* (від *копати*) — ‘удар’ «Коли се не стало ся, треба *коп* повторити» (КМ: 25), «При всіх тих чотирох *копах* не можна ворїт безпосередно здобути» (КМ: 34), *карний коп* — ‘штрафний удар’ «На 11 метрів перед серединою ворїт назначає ся точку “займу”, звідки виконує ся *карний коп*» (КМ: 9), *удар підбитєм* — ‘удар підйомом стопи’ «При *ударї підбитєм*

можна стопу згинати або відхилювати [...]» (КМ: 12), **коп зап'ятком** — ‘удар зап'ятком (задньою частиною п'яти)’ «Рідше приходиться *коп зап'ятком*» (КМ: 13), **відбій мяча бічним краєм ноги / досереднім краєм ноги** — ‘відбивання м'яча зовнішнім боком стопи / внутрішнім боком стопи’ «Незвичайно важним є *відбій мяча бічним і досереднім краєм* обох ніг» (КМ: 13), **удар мяча раменем** — ‘удар м'яча рукою’ «Підлягає карі також нарочний *удар мяча раменем* від руки аж по плечі» (КМ: 14), **закоп** — ‘перший удар із центра поля’, **перший коп** — ‘перший удар із центра поля’ «Ніхто з дружини, котра не має мяча, не може перед *першим копом*, т. з. “*закопом*” стояти ближше мяча як на 9 м» (КМ: 18), «При *закопі* не можна копати в бік, ані взад, лише вперед» (КМ: 18), «*Закопом* не можна здобути грядю» (КМ: 23), **удар в ворота** — ‘удар у площину воріт’ «*Удар в ворота* виконує не здалека, лише цілком з близька і попри саму землю» (КМ: 20), **далекий високий удар** — ‘далекий удар верхом’ «*Далекі і високі удари* зможе воротар легко відбити» (КМ: 20), **низкий довгий коп** — ‘довгий удар низом’ «*Копи* помічників мають бути *низкі* і такі *довгі*, щоби нападачі легко переняли мяч» (КМ: 22), **далекий плоский коп** — ‘далекий удар низом’ «[...] докопнути *далеким*, але *плоским копом* до своїх нападачів» (КМ: 23), **високий коп** — ‘удар верхом’ «*Високий коп* зловить легко противний помічник і подасть до своїх» (КМ: 23), **грядяк** — ‘удар від воріт’ «Скоро мяч перейде через поперечину, попри ворота або понад ворота, а викопає его противник, то підсудний махає хоруговкою і кличе: “*Грядяк!*”» (КМ: 24), «*Грядяк* є отже zarazом копом, що улекшує оборону воріт» (КМ: 24), **наріжняк** — ‘кутовий штрафний удар’ «Припису на уставку грачів при *наріжняку* нема» (КМ: 26), «*Наріжняк* є для воріт небезпечний» (КМ: 26), «При *грядяку* і *наріжняку* ніхто не є відсторонь» (КМ: 32), **займак** — ‘одинадцятиметровий штрафний удар’ «Лише для “*займака*” мусить ся час продовжити» (КМ: 33), «Наколи власники обляганих воріт зломлять в приворотю котресь правило 8. уступу, то підлягають тяжкій карі “*займаком*”» (КМ: 34), **копняк** — ‘штрафний удар’ «Судия має право зарядити “*копняка*”, наколи думає, що гра якогось грача є небезпечною, або може стати ся такою, але небезпека еше не є так велика, щоби грача з гри виключити» (КМ: 33), «На кару за переступ котроїнебудь черти в правилах, 3, 4, 5, 6, 10, признає судия покривдженій стороні виконане карного копу: “*копняка*”» (КМ: 34);

група назв турнірів, результатів змагань і трофеїв охоплює лише питомі номінації: **першеньство** — ‘першість, чемпіонат’ «Чотири дружини змагає ся о *першеньство* [...] в Association Football» (КМ: 6), **побіда** — ‘перемога’, **чаша** — ‘кубок’ «Нагородою є *чаші*, що переходять що року до тої дружини, котра відносить головну *побіду*» (КМ: 6).

Отже, футбольна термінологіка, яку запропонував Іван Боберський у книзі «Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч», що фактично є першим в Україні підручником із футболу, презентує надзвичайно вдалу спробу створення системи назв футбольних понять на національному ґрунті. Питомі найменування переважають у всіх тематичних групах

футбольної лексики, що їх використав автор у своєму футбольному посібнику. Тільки власне українські термінні ресурси вживано для називання футбольного поєдинку і його частин, найменування футбольного поля, його частин і розмітки поля, різновидів ударів м'ячем, способів нанесення ударів у м'яч. Домінування питомих номінацій із невеликим вкрапленням чужомовних запозичень і гібридних найменувань зафіксовано в тематичних групах: назв футбольної гри, найважливіших засад футболу, назв гравців у футбол відповідно до функцій, які вони виконують на полі, найменувань інших осіб, безпосередньо причетних до футболу, назв об'єднань футболістів, назв футбольного інвентарю та спорядження, номінацій футбольних дій, ігрових моментів, порушень правил гри, назв турнірів, результатів змагань і здобутих трофеїв. На тлі величезного арсеналу питомих засобів: чи то припасованих до використання в мові українського футболу готових лексичних одиниць (семантична деривація), чи то створених із власне мовних ресурсів найменувань на позначення футбольних понять (морфологічний та синтаксичний словотвір), у тексті підручника І. Боберського функціє і незначна частка чужомовних запозичень — *бальок, клуб, комбінація, стратегія, тактика, футбол, цофатися*, поодинокі варваризми — *harpastum, football, Association Football* і гібридні номінації — *гра Association Football, правила [футболу] англійської Асоціації*.

Український спортивний діяч і журналіст у міжвоєнний період, авторитетний освітянин і науковець, вимушений політичний емігрант після Другої світової війни Едвард Жарський так оцінив внесок Івана Боберського у вироблення та впорядкування української спортивної термінології: «Боберський не копіює існуючої термінології в інших мовах. Старанно шукає словесного окреслення для цілком нових й невідомих понять, намагаючись зберегти усі властивості української мови. Він вимагав в національній фізичній культурі рідного вислову, українського духу. Це ж він створив такі новотвори, як сітківка, копаний м'яч, лещетарство, булавка, стусан і т. д., які згодом здобули собі право громадянства» [3: 8].

Отже, Іванові Боберському завдячуємо не лише поширенням серед українців інформації про копаний м'яч, а й започаткуванням українського футбольного дискурсу рідною мовою в Галичині та створенням футбольної термінології на національному ґрунті.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

КМ — Боберський І. Забави і гри рухові. Часть III. Копаний мяч. Львів, 1906.

РУ — Боберський І. Рухливі «Українці». Альманах «25 ліття С.Т. "Україна" Львів, 1911—1936». Львів, 1936. С. 47—48.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдучок С. Читаю і згадую. *Сокільські Вісти*. 1937. Січень. Чис. 1. С. 5.
2. Данилів Т. Основоположник Пласту (До 80-річчя з дня народження професора д-ра Олександра Тисовського). Мюнхен, 1966.

3. Жарський Е. Подвиг професора Івана Боберського. *Спортове Товариство «Україна» (Львів). До 80-річчя заснування: Альманах*. Львів, 1991. С. 7–9.
4. Процик І. «Копаний мяч учить боронити і здобувати»: тематична класифікація української футбольної термінології кінця XIX — початку XX ст. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Серія: Проблеми української термінології*. Львів, 2016. № 842. С. 151–157.
5. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність. Львів, 2019.
6. Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський — основоположник української тіловиховної і спортової традиції. Львів, 2017.
7. Шах С. Львів — місто моєї молодості. Цісарсько-Королівська Академічна Гімназія. Львів, 2010.

LEGEND

- КМ — Bobers'kyi, I. (1906). *Entertainments and Moving Games. Part III. Football*. Lviv: Sokil Society (in Ukrainian).
- ПУ — Bobers'kyi, I. (1936). Agile “Ukrainians”. *Almanac: The 25th Anniversary of Sports Society Ukraine Lviv, 1911–1936*. P. 47–48. Lviv: ST Ukraina (in Ukrainian).

REFERENCES

1. Haiduchok, S. (1937). Reading and remembering. *Sokol's'ki Visty*. January 1, 5 (in Ukrainian).
2. Danyliv, T. (1966). *The Founder of Plast (Dedicated to Professor Oleksandr Tysovs'kyi's 80th Birthday)*. Munich: Molode Zhyttia (in Ukrainian).
3. Zhars'kyi, E. (1991). Professor Ivan Bobers'kyi's exploit. *Sports Society “Ukraine” (Lviv). To the 80th Anniversary of Its Foundation: Almanac*, 7–9. Lviv: Svit (in Ukrainian).
4. Protsyk, I. (2016). “Football teaches the players how to defend themselves and score goals”: Thematic classification of Ukrainian football terminology at the turn of 19th–20th centuries. *Bulletin of the National University “Lviv Polytechnic”: Series: Problems of Ukrainian Terminology* 842, 151–157. Lviv: Lviv National Polytechnic University (in Ukrainian).
5. Sova, A. (2019). *Ivan Bobers'kyi: Socio-Cultural, Military-Political and Educational Activities*. Lviv: Ivan Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ivan Bobers'kyi Lviv State University of Physical Culture, Center for Independent Historical Studies (in Ukrainian).
6. Sova, A., Tymchak, Ya. (2017). *Ivan Bobers'kyi Is the Founder of the Ukrainian Physical Education and Sports Tradition*. Lviv: LDUFK; Apriori (in Ukrainian).
7. Shakh, S. (2010). *Lviv Is the City of My Youth. Imperial-Royal Academic Gymnasium*. Lviv: Lviv Polytechnic National University Publishing House (in Ukrainian).

Статтю отримано 04.02.2021

Iryna Protsyk, Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor,
Postdoctoral Student in the Department of Ukrainian language,
National University of Kyiv-Mohyla Academy
2 Skovoroda St., Kyiv 04655, Ukraine
E-mail: iprotsyk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

IVAN BOBERSKY AS THE CREATOR OF THE UKRAINIAN FOOTBALL TERMINOLOGY IN HALYCHYNA

This article analyzes the football terms proposed for use in the Ukrainian football discourse by a well-known public figure, the founder of the national physical education and sports tradition Ivan Bobers'kyi. Emphasis is placed on the basic approach of Bobers'kyi to the development of the Ukrainian football terminology — the search for specific equivalents to foreign names (semantic derivation) and the creation of terms on national grounds (morphological and syntactic word formation), which would be clear to the general public, easily perceived and assimilated.

The most important thematic groups of football vocabulary used by Bobers'kyi in his textbook *Zabavy i Hry Rukhovi. Chast III. Kopanyi Miach* (Entertainments and Moving Games) have been singled out. The content of these groups of names is demonstrated through a series of synonyms to outline a special concept at the initial stage of term formation. Also, modern analogues to the football terms of the early 20th century, unknown today to both football fans and professionals and linguists, are presented. It is argued that the football terminology suggested by Bobers'kyi in the first Ukrainian football textbook *Kopanyi Miach* (Football) proved successful in the creation of the names of football concepts on a national basis. In fact, there are more Ukrainian names in all the thematic groups of football vocabulary used by the author in this manual than borrowings, barbarisms, and hybrid names found in the text. Bobers'kyi did not copy football terminology used in other European languages but searched for a verbal definition for football concepts trying to preserve the spirit of the native language. In an effort to demonstrate the richness of his native language and its word-formation potential, Bobers'kyi coined the Ukrainian term for football *kopanyi miach* (a kicked ball) – a term that most accurately conveys the dynamics of the football game itself.

It is emphasized that Ukrainians owe to Bobers'kyi not only the dissemination of information about football but also the beginning of the Ukrainian football discourse in the native language and the creation of football terminology on a national basis.

Keywords: *football discourse, Ukrainian football terminology, Ivan Bobers'kyi, native terms, loan-words.*